

perfil

De petit, la Lluïsa Costa, una seva tia que va ser generala de les monges de Sant Josep, va dir-li que havia nascut per ser capellà. L'Ernest va contestar que no. Va ser un «no» tan estentori que deu ser un dels pocs crits que ha fet a la seva vida. «Ja em devia veure essent cardenal o bisbe», ens explica...

Ernest Costa, fotògraf transhumant

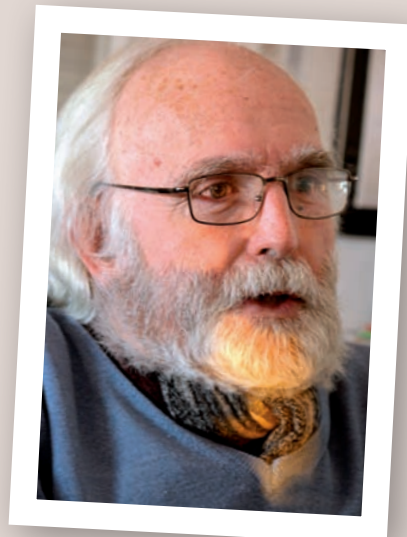
XAVIER CORTADELLAS > TEXT

EDUARD PUNSET > FOTOS

DE GRAN, S'HA GUANYAT LA VIDA FENT DE FOTÒGRAF, anant pel món i retratant paisatges i gent: captant-ne la llum i les ombres, les formes i les textures, els colors de la terra i el cel, amb els seus dolls d'esplendor i les seves tardors d'agonia. Ha escoltat el que li deien persones, muntanyes i plantes. Ho ha fotografiat i n'ha aixecat testimoni com els notaris d'abans: minuciosament, pacientment, fotos i textos d'artesanía. I ho ha donat a conèixer convençut que alguna cosa d'aquell moment, alguna cosa d'allò que ha estat, d'allò que ha sentit, d'allò que ha vist es preservaria.

Però anem a pams. L'Ernest va néixer a Bescanó l'any quaranta. En Narcís Costa, el pare, feia de fuster. La Maria Savoia, la seva dona, de mestressa de casa. Van tenir dos fills: l'Ernest, que és el gran, i en Lluís, que va néixer el 1952. L'Esteve Savoia, l'avi, venia de Cassà, on havia fet de baster. Va acabar essent cap d'estació del tren d'Olot. És per això que els Savoia van arribar a Bescanó. Diu que un dia de l'any quaranta hi va haver un aiguat. L'Esteve i la seva família van quedar assetjats a l'estació i van sentir a dir que una casa veïna, que era molt sòlida, de pedra, va baixar com un bolado. L'aigua té aquestes coses. Els Savoia ho han tingut present sempre més.

Quan l'Ernest tenia tretze anys, en Narcís Costa va decidir anar a Barcelona. La família es va instal·lar a Gràcia. «Els

de casa eren gent arrelada, sempre van dir que tornarien». Però allò que havia de durar uns mesos, a l'Ernest va durar-li trenta-cinc anys. Entremig, va anar a estudi al Pal·lacio de Cultura, un

col·legi més aviat car que la família va costejar com podia, cantoner amb la casa on havia viscut Pompeu Fabra; va casar-se amb l'Anna Bretcha; van néixer en Joan i l'Elm, els seus fills; va treballar d'oficinista en una casa de màquines de soldar i, a poc a poc, quan el seu pare va caure malalt, combinant les dues feines, va haver d'agafar la fusteria fins que en Lluís es va veure amb cor de portar tot sol el negoci. «Sempre havia dit que no volia ser fuster, tot i que l'ofici m'ha agradat també sempre molt. La vida és plena de coses provisionals». A la solapa de *Prat de Comte*, l'últim llibre de la Terra Alta que l'Ernest ha publicat a la col·lecció Guies per Veure i Viure d'Arola Editors, com va fer abans amb *Mas de Barberans* i com té previst fer amb *Alfara de Carles* i *Horta de Sant Joan*, després del seu nom, llegeixo: «Bescanoní

Va arribar a la fotografia gràcies a l'excursionisme, perquè, a casa seva, va veure sempre una estima sincera pel territori

Quaranta anys fent feina

Va ser la desaparició del tren d'Olot a Sant Feliu, però sobretot el convenciment que podia ajudar a descobrir el país als nois i noies que encara eren a l'escola, el que va portar l'Ernest a fer els primers audiovisuals. Entre el 1967 i el 1992, en va fer una trentena. Al començament, ell mateix llegia el text; sovint, feia equip amb l'Enric Larreula. «Tenien molta requesta, corriem tot el país sobrevivint i fent mals negocis». Una vegada, a Barcelona, en un homenatge al president Companys organitzat pel Front Nacional de Catalunya, va haver d'escapar-se per una finestra de la sagristia de l'església de Sant Miquel del Port. Un altre dia, va anar a Còrsega amb l'Enric Larreula. «Amb el pretext de parlar de Còrsega, parlàvem de Catalunya». Un altre cop, va anar a peu de cap de Creus fins a Portugal, seguint el paral·lel 42. I, encara un altre cop, amb en Josep Maria Massip de Banyoles, va anar a la Cerdanya perquè volien enfil·lar-se no sé a quina muntanya i van acabar parlant amb un vell contrabandista. «Faig fotos, però també recupero fotos familiars que em deixa la gent. Ara mateix, en tinc set d'extraordinàries d'Alfara de Carles». Cap a final dels setanta comença a fer audiovisuals amb més cara i ulls: un sobre el centenari de l'inici de l'excursionisme català, un altre en el Congrés de Cultura Catalana; l'any 1977, tres amb Ramon Folch. «Treballo amb analògic, faig mig format i universal. Per fer paisatge ja em va bé». En els anys vuitanta, comença a escriure llibres, «jo, que no he estat mai escriptor». El primer, *Viatges amb els pastors transhumants* (1987). En van seguir molts d'altres: *Arbres monumentals: 161 plantes d'anomenada del Pla de l'Estany* (1995), *El temps del carbó* (1995), *Quan jo anava a estudi* (1996)... També en els anys vuitanta, comença a col·laborar amb la televisió i així fins avui, en què ha estat col·laborant a l'editorial Barcanova, a l'Enciclopèdia Catalana, a la sèrie «Mediterrània» de Ramon Folch, al diari *Avui*, a *Descobrir Catalunya*, a *El Temps*, a Catalunya Ràdio i a moltes altres publicacions que no apunto. De la seva col·laboració al programa «El matí de Catalunya Ràdio», entre 1999 i 2003, n'han sortit alguns llibres: *A peu. Per la tardor i l'hivern. 26 passejades i excursions pels Països Catalans* i el de les 26 passejades per la primavera i l'estiu.

per sentiment i naixença, barcelonès i fontcobertí per veïnatge i voluntat». És el que ens acaba de dir: la vida com un seguit de coses provisionals, però, també, com un seguit d'opcions que es trien molt conscientment, després de rumiar-ho a fons. «Amb Fontcoberta, no hi teníem cap relació, però, quan vam decidir anar-nos-en de Barcelona, no vam voler tornar a Bescanó perquè hi ha la presa de Susqueda. Ja us he dit que l'aigua, a casa, ens ha fet sempre molt respecte».

La llum a les fotos

Fontcoberta ha estat fins fa quatre dies un municipi eminentment rural. Està format pel que és pròpiament Fontcoberta, que és on viuen bona part dels seus habitants, pel nucli i pels veïnats de la Farrés, de Fares, de Vilavenut i de Melianta. L'Ernest i la seva família viuen entre Fontcoberta i Melianta, en una casa aïllada dalt d'un turó. Hauria de ploure molt perquè hi arribés l'aigua.

Després de les pluges del començament d'hivern, camps, camins, bosquets, turons i tot el que es veu des del llindar de la casa on viuen els Costa sembla acabat d'estrenar. Som dimecres a la tarda, però tot és tan net i tan ben posat que sembla que sigui dissabte. Si el món fos sempre tan nítid com aquesta petita part que tenim al davant, es fa difícil pensar que aniríem per la vida sense veure'l. «A un fotògraf com tu, devia entusiasmar-lo Fontcoberta», li dic. «És clar, però provo de no estar mirant-t'ho tot sempre amb ulls de fotògraf». Recapitula uns segons. «I, a més, podria fer-me molt pesat. Per això, quan vaig d'excursió o quan passejo, provo de mirar les coses tal com fan la majoria dels excursionistes o de la gent que camina. Si ho mirés tot sempre amb ulls de fotògraf, estaria veient enquadraments a pertot i mirant llums contínuament perquè, com en qualsevol altra activitat, cada fotògraf té les seves dèries: la meva és la llum. Respecto molt les dels altres, però no m'interessen la tècnica o les màquines. Per què m'he de capficar en els filtres, si el món ja ens dóna les llums?»

L'Ernest va arribar a la fotografia gràcies a l'excursionisme. Primer, perquè, a casa seva, va veure sempre una estima sincera pel territori. Ho va veure en el seu avi, l'Esteve Savoia, «que anava amb els pescadors escalencs a cala Rovira i que, aprofitant que havia estat baster, va fer una tenda de campanya amb lona de colors blancs i blaus, com els de l'Espanyol». En la seva mare, «que anava d'excursió quan podia». En la Pilar Savoia, la tia, que va ser una excursionista empedreïda, «anava a Sant Grau, Finestres, les valls d'Olot, les Gavarres i, sobretot, Rocacorba, sempre a prop. Va fer un autèntic apostolat per Rocacorba». Ella i la gent amb què anava van ensenyar a l'Ernest una cosa molt important: no es limitaven a anar a veure una cinglera, una església o un bosc, sinó que valoraven tant o més la gent que hi trobaven. «És gràcies a això que, abans de fer anar la càmera, miro de saber sempre què estic retratant. Una fotografia ha d'explicar el territori, ha de tenir relació directa amb la part de país de què forma part. Fa temps que dic que em sembla importantíssim conèixer la toponímia, però també saber llegir la planta o el que sigui que es fotografia».

Més tard, a Barcelona, qui va continuar afavorint l'interès de l'Ernest per conèixer el país pam a pam va ser el senyor Soler Marrugat, un home que «com a mestre era un desastre, que ens feia tot el que era de lletres, però que, un o dos cops al mes, durant tot l'any, ens portava al Vallès, al Garraf, al Baix Llobregat, llocs que en aquell temps encara tenien molts d'indrets on anar d'excursió. Vam arribar a ser cinquanta, potser cent. Anàvem junts nois i noies. Sense discriminar, sense que el senyor Soler ens vigilés gaire, sense que es preocupés mai de fer-nos veure res. Ell tot sol i nosaltres. Però, dies més tard, explicava l'excursió que havíem fet en un butlletí que redactava també tot sol, que li devia portar una feïnada impressionant. El butlletí es deia PC, Palacio de Cultura. Si relacionem l'època amb el significat que poden tenir aquestes sigles, ja us podeu imaginar que un dia la policia va interessar-se pel senyor Soler».

Ha escoltat el que li deien persones, muntanyes i plantes. Ho ha fotografiat i n'ha aixecat testimoni

Va ser en aquell temps, a quinze o setze anys, que l'Ernest va tenir la primera càmera. Ja llavors començava a prendre notes meticulosament: mig perquè tothom té el caràcter que té, mig perquè va acostumar-s'hi quan, per iniciativa pròpia, va decidir posar una mica d'ordre a la casa de màquines de soldar on treballava. «M'hi vaig estar molts anys; primer a temps total i després a hores. El senyor Aguilar, l'amo, era un home molt peculiar, un geni, un personatge digne d'una bona novel·la».

L'Ernest ha continuat prenent notes i fent fitxes sempre més. Meticulós, detallista, obsessiu, ordenat, aquest fotògraf transhumant que és l'Ernest Costa s'ha passat la vida caminant, mirant i esperant, atent al moment idoni que ombres i llums, contrastos i fulgències, nitidesa i opacitat es combinen adequadament per arribar a aquell moment vibrant en què al fotògraf ja només li falta disparar i fer la fotografia. Ha tingut cinc o deu o no em sap dir quants cotxes: a tots, allà on hi hauria d'haver els seients del darrere, hi va instal·lar un matalàs, una cuina de campanya, flassades, farmaciola i tot el material i queviures imprescindibles per poder esperar, on sigui i durant el temps que sigui, que aquell moment arribi. Com a companys silenciosos dels seus viatges, l'han acompanyat durant anys llibres com la *Flora Manual dels Països Catalans*. Parlem amb ell en el seu estudi de Fontcoberta. Ja he escrit que és una tarda d'un dia de feina, som l'Ernest, l'Anna Bretcha, que ens escolta de lluny, l'Eduard Punset, en David Pujol i jo. Tot al voltant, hi ha la seva vida concentrada en les seves fotos, en les seves anotacions, en els seus llibres, en els seus quaderns i en les

cent vint-i-cinc o cent trenta llibretes de camp que ha anat fent sistemàticament des dels anys setanta. Obrim a l'atzar un dels quaderns més antics: «12-12-1960. Argentona – Castell de Burriac – Mont Cabrer – Vilassar de Mar», diu una plana. «Corbera – Creu de l'Aragall... 1960», diu una altra. A cada plana, hi ha una o més fotos. En algunes, es veu el senyor Soler: duu gorra, és baix, està envoltat de nois i de noies.

De més gran, seguint el que li deien les filles del senyor Aguilar, l'Ernest va fer-se soci del Centre Excursionista de Catalunya. Ja deu fer uns cinquanta anys d'això. Però, individualista com és, les sortides les ha fet quasi sempre pel seu compte. Del Centre Excursionista n'ha tret sobretot informació gràcies al seu butlletí i als seus actes i conferències. En aquest món de persones amb nom propi, d'individus i no de masses, cadascú puja les escales a la seva manera. La manera com les ha pujades l'Ernest ha estat sempre parsimoniosament, sense presses, convençut com està que els horaris no tenen res a veure amb l'excursionisme o amb la fotografia. «S'ha de saber improvisar partint de la informació prèvia que es tingui. Surto pensant que aniré a tal lloc, havent-ho programat, però a vegades la llum, les condicions meteorològiques i el moment del dia o de l'any em porten cap a una altra banda. Hi ha matins en què m'aixeco, miro el cel i m'adono que no té cap sentit enfilarme cap a un cim: potser és el matí adequat per canviar el rumb i encaminar-me cap a les valls i les terres baixes».

Xavier Cortadellas és professor.

Meticulós, detallista, ordenat, s'ha passat la vida caminant, mirant i esperant, atent al moment idoni en què ombres i llums, contrastos i fulgències es combinen adequadament